

"El Record del poble"

d'Alfons Roig Izquierdo

(Bétera 1903 – Gandia 1987)

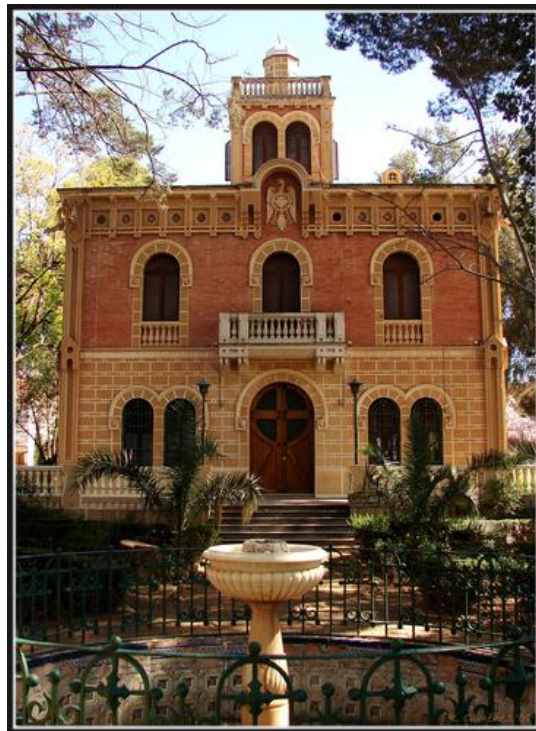
A Bétera, el meu poble, hi havia llavors un trenet distint del d'avui, amb aquella màquina de vapor i els vagons aturats al moll on jugàvem; i el tragar de gent que anava i venia de València, lligada i oberta a eixe món grandios i misteriós per a nosaltres.

Recorde el Calvari, freqüentat pels pintors de la capital, que trobaven inspiració en aquells indrets i plantaven el cavallet per al primer apunt màgic: els Pinazo, els Benlliure, i potser Russinyol amb la seua barba canosa. No podria dir si el record de Russinyol és real o és un somni. Al mateix Calvari hi és el mausoleu dels Marquesos de Dos-Aigües, noble en les despulles que serva i en els seus impressionants i estranys elements arquitectònics. A l'Ermita del Calvari hi ha la imatge de la Divina Pastora, tocada amb el capell de palla, que porta el borreguet; sobreixia la seua ornamentació femenina artificialment imitant fruits i pàmpols i, tot plegat, era de molta tendresa.

Quan féiem "fugina" anàvem a les coves, que confirmaven un món primitiu, ancestral; o al camp que rodeja Bétera, presidit pels massos propietat de famílies nobles i riques, o potser no tan riques, però sempre distingides. El mas dels Cavanilles, el mas d'Aguirre on morí Querol.

Per moltes raons, el mas dels Morris, una família anglesa, tingué importància per a mi. Allí treballà mon pare, Pepe l'Obrer, de mestre d'obres i els fills dels Morris van ser els padrins del meu bateig. Hom recorda que tiraren diners. Ells no perderen mai la relació amb Anglaterra

i l'ambient en què vivien era molt semblant al que ens va fer arribar Joseph Losey amb els seus films. Jo anava molt per aquella casa i encara sent viva l'amabilitat de la senyora, el jardí del mas on jugaven al cròquet, el cercol d'entrada, ple de rosers, i la basseta d'aigua amb nenúfars i peixos de colors. Era un món rar i ensems atraient. A la façana, als barandats, impressionava la quietud petrificada d'animals exòtics i quimèrics.

Casa dels Morris.

Al bell mig dels carrers principals d el poble és el castell dels moros, al cor de Bétera. Malgrat la seua decadència, resta eixerit com a penyora de la Conquesta. El temps i les circumstàncies feren del vell castell un col·legi, "l'Asilo", on tots els xiquets de Bétera, fins als set o vuit anys, aprengueren les primeres beceroles de les mans de les monges de Sant Vicent de Paül, qui posaven ordre en aquell rebombori al so d'una mena de postisses, el llenguatge de les quals tots enteníem.

La música popular i la que culturalment després vaig reconèixer com a clàssica, em fèien trasmudar l'ànim en sentir el passacarrer o tota la trompeteria que sols "D. Francisco" sabia treure-li a aquell orgue de finals del XVII o principis del XVIII.

D'altra banda, ja ho he dit, hi era la música popular, les bandes que eren bàndols, amb la seua competitivitat política, social i, fins i tot,

religiosa. Tot resultat en una emulació noble on el "Poll", lliberals, i la "Figa", conservadors, dilucidaven musicalment les seues diferències.

La música, com les cireres, em fa present la vella guitarra del "Cego" que cantava històries tràgiques i amoroses d'un món irreal a l'entrada de les cases. L'acompanyava la seua dona, grassoneta ella, qui en finalitzar rebia les almoines. Curiosament, durant la quaresma, cantava passatges evangèlics i no acceptava diners. La gent li'ls guardava per al diumenge de glòria. He estimat molt aquest home d'esguard inexpressiu i espèrit pacient.

Un altre personatge, aquest quasibé surrealista, fou Miquel el dels Perols. Hom deia que era vingut de La Manxa; mai no en parlà amb ningú perquè s'expressava amb sons convulsius i paraules soltes sense sentit que li reduïen la comunicació a un esguard violent. Vivia en una cabanya que ell mateix es construï i sembla que va morir a l'Hospital de València durant la guerra civil. Miquel anava net i curiós. Mai ningú no va poder parlar d'ell, ni de robaments ni de falta al respecte degut. Tanmateix, en veure una sot ana, es posava furiós com si fos un posseït. Però, per damunt d'això, li surava una bondat que inspirava simpatia.

Un any, les nits d'estiu tremolaren amb els primers gramòfons que els senyorets portaren als seus xalets de l'albereda. Sota la frescor dels eucaliptes i cul a terra, ateníem bocabadats aquell invent que ens permetia d'escoltar les peces mestres de l'òpera i de la música lleugera.

Un altre invent, el cinema, va somoure el poble i va espaventar les consciències dels benpensants, que hi veien una revolució dels costums i un camí obert a la permissivitat i a la fantasia. Era molta la fascinació de la imatge bressolada per l'obscuritat i el piano, que s'esforçava per seguir la felicitat de les imatges. En contra dels qui veien el diable en el setè art, el poble hi trobava la modernitat i l'element lúdic recolzat pel curt còmic que sempre ens donaven de regal. A Bétera, el cinema el portà i el passava Daniel, home d'irreprotxable integritat, molt apropat a l'església, però marginat subtilment després per tenir tractes amb un invent condemnat i perillós.

Tot no podia ésser un cant a la vida. M'esborronava l'esgarrafador cant a la mort. Encara em persegueix, com un visitant a deshora, el record dels plors, de la visió de la mort sentida del poble. Els crits punyents, quan s'enduien el mort de casa, feriren dolorosament la meua hipersensibilitat, suavitzada pel temps que ens acostuma a la presència de la mort senzilla.

Al cap de l'albereda, mut testimoni dels xicotets afers, dels grans amors, hi és l'ullal on brolla l'aigua, on la joventut estenia la mà per omplir una botija o portar un cànter a la xica pacientment esperada. La visió tenia molt d'estampa bíblica, per tal com representa l'acompliment del cicle ritual de la continuïtat de la vida.

"Alfons Roig i els seus amics".

Diputació de València, 1988 Publicat també al Celobert 4, 1989